

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย
ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ตอบ
แบบสอบถามประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 80.96 ผู้บริหาร จำนวน
18 คน คิดเป็นร้อยละ 9.52 และ เจ้าคณะจังหวัด จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.52

2. ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความ
คิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด โดยรวม พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร
เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด ต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง
เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน คือ ด้านหลักความรับผิดชอบและ
ด้านหลักคุณธรรม ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ
ด้านหลักนิติธรรม และเมื่อพิจารณาตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้บริหาร
มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับมาก ส่วนเจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัดมีความ

คิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

2.1 ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศน

ต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ สนับสนุนให้บุคลากรถือปฏิบัติตามกฎระเบียบและกติกากของหน่วยงาน ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีคณะทำงานในการพิจารณาศึกษากฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.2 หลักคุณธรรม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนต่อสภาพ

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก 4 ข้อ ได้แก่ บุคลากรปฏิบัติต่อผู้รับบริการและคนทั่วไปด้วยความสุภาพ อ่อนโยนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี บุคลากรเป็นผู้มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความก้าวหน้าชื่อเสียงขององค์กร บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความมุ่งมั่น ซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นความถูกต้องตรงไปตรงมา บุคลากรมีความจริงใจและให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานซึ่งกันและกันต่อเพื่อนร่วมงาน อีก 4 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ มีมาตรการส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในสำนักงานทุกระดับในการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ผู้ที่ปฏิบัติงานที่มีคุณธรรมดีเด่น

2.3 หลักความโปร่งใส ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความโปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 5 ข้อ ได้แก่ การดำเนินงานต่าง ๆ เป็น ไปโดยเปิดเผยผู้รับบริการสามารถตรวจสอบได้ตามขอบเขตของกฎหมาย บุคลากรในองค์กรมีความไว้วางใจพร้อมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดเผยผลการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรและการใช้จ่ายงบประมาณสอดคล้องกับภารกิจขององค์กรและเปิดเผยต่อสาธารณชนได้ ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จัดให้มีกลไกตรวจสอบผลการดำเนินงานในทุกขั้นตอน

2.4 หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนต่อ

สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 7 ข้อ ได้แก่ บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยไม่ทอดทิ้งหรือละทิ้งงาน บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ถูกต้องครบถ้วนและทันกำหนดเวลา บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อการกระทำหรือผลจากการปฏิบัติงาน และบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องถูกต้องครบถ้วนและทันกำหนดเวลา ขอมรับผลที่เกิดจากการตัดสินใจและการกระทำทั้งผลดีและผลเสียและสามารถอธิบายเหตุผลในการกระทำนั้นได้ จัดโครงสร้างองค์การการบริหารงาน ระบุภารกิจและวัตถุประสงค์ชัดเจน บุคลากรตระหนักและเข้าใจปัญหาและกระตือรือร้นในการช่วยกันแก้ปัญหาขององค์กร อีก 2 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีแผนปฏิบัติการ สร้างตัวชี้วัดและประเมินผลแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

2.5 หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ได้แก่ บริหาร/ปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการหรือคณะทำงานและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานภายในองค์กร ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สำรวจความเห็นของผู้รับบริการเพื่อนำมาปรับปรุงงาน

2.6 หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ได้แก่ มีมาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด และการบริหารงบประมาณเป็นไปตามแผนและเน้นผลสัมฤทธิ์ของงาน ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างรัดกุม

3. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัดในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และเจ้าคณะจังหวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แตกต่างกัน จำนวน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักความคุ้มค่าส่วนด้านการมีส่วนร่วม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ของความคิดเห็นต่อระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด พบว่า ผู้บริหาร มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมแตกต่างกับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าหน้าที่ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวม แตกต่างกับผู้บริหารและแตกต่างกับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวม แตกต่างกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่

4. สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มีจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 94.71 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด (189 คน) ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเชิงพรรณนา จากกลุ่มที่มีค่าความถี่มากไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงความสำคัญของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กร ดังนี้ 1) องค์กรทั้งส่วนราชการและเอกชน ต้องกำหนดแนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล 2) การปฏิบัติราชการต้องอิงกฎหมายและแนวทางตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน 3) การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 4) การเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทำให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้วยความโปร่งใสเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

4.2 ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงปัญหาและอุปสรรคการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กร ว่า 1) นโยบายและแนวทางการบริหารยังไม่มีชัดเจน 2) ปัจจัยในการบริหารในปัจจุบันมีจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องงบประมาณ การปฏิบัติราชการต้องเน้นเรื่องประสิทธิภาพของงานต้องมีความคุ้มค่า 3) การ

ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานก่อนข้างน้อย และ 4) ระเบียบ
กฎหมาย ยังไม่มีความชัดเจนในบางประการ

4.3 ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงแนวทางการ
แก้ไขปัญหาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กร ว่า 1) กำหนดนโยบายและ
แนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลที่ชัดเจน 2) เจ้าหน้าที่ทุกระดับควรตระหนักสร้าง
กระบวนทัศน์ ศึกษาหลักธรรมาภิบาลให้เข้าใจและนำสู่การปฏิบัติ 3) กำหนดแผนการพัฒนา
ตามหลักธรรมาภิบาลและใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน 4) สรรหาและใช้เครื่องมือที่มี
ประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะสม และ 5) ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับร่วม
ตัดสินใจในการกำหนดทิศทางขององค์กร

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธ
ศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร
เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด โดยรวม พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะ
จังหวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหา
ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2550 : 147) ที่ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล
ของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน
ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทั้งด้านหลักนิติ
ธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักการ
มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และยังสอดคล้องกับพระมหาสนธยา ชาเสน (2547 :
บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาทัศนคติของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดมุกดาหารต่อ
การปฏิรูปการเมืองตามแนวธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลใน
จังหวัดมุกดาหาร มีทัศนคติต่อการปฏิรูปการเมืองตามแนวคิดธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปาน
กลาง สอดคล้องกับสุธาวลัย เสถียรไทย (2546 : 125) ได้ทำการศึกษาวิจัย ธรรมาภิบาล และ
การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าเงื่อนไขหลักที่
จำเป็นต่อการเกิดธรรมาภิบาลตลอดจนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขเหล่านั้น ได้แก่ 1) การมี
ระบบการคานและถ่วงดุลอำนาจที่สามารถตรวจสอบได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) การมีแรงจูงใจที่เหมาะสมสามารถเอาผิดและขจัดเศษผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็น
 ธรรม 3) การสร้างองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้ และค้นหาข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชน 4) การป้องกันการคอร์รัปชันและลดอำนาจในการใช้วิจารณ์คุณของเจ้าหน้าที่รัฐ
 รวมถึงการลดปัญหาการมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สวนทางกัน (Conflict of interest)
 ของหน่วยราชการ 5) การลดต้นทุนดำเนินการ (Transaction cost) ในกระบวนการจัดการต่าง ๆ
 เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น 6) การส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรม ตลอดจน
 สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับผู้เกี่ยวข้องในทุกกระดับ สุวกิจ ศรีปีดลา (2546 : 222) ได้
 ทำการศึกษาวิจัย การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลของสถาบันอุดมศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี
 สถาบันราชภัฏมหาสารคาม พบว่า สถาบันราชภัฏมหาสารคามมีค่าระดับการปฏิบัติงานตาม
 หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ มีค่าระดับการปฏิบัติงานเป็นร้อยละ 66.182
 สอดคล้องกับ อรพิน เรือขวางเพ็ชร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ทักษะคิดของข้าราชการ
 กรมสรรพากร ต่อธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลผู้เสียภาษี ศึกษาเฉพาะกรณี ส่วนกำกับดูแลผู้
 เสียภาษี สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อธรรมาภิ
 บาลในการกำกับดูแลผู้เสียภาษีในด้านต่าง ๆ (ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมการทำงาน ความสัมพันธ์
 กับผู้ร่วมงาน การปกครองและบังคับบัญชา ความก้าวหน้าในการทำงาน การวางแผนการปฏิบัติงาน
 การปฏิบัติงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน) อยู่ในระดับปานกลาง และมีทัศนคติในการปฏิบัติงาน
 การกำกับดูแลผู้เสียภาษีของเจ้าหน้าที่ผู้กำกับดูแลอยู่ในระดับปานกลาง และความพึงพอใจ
 ทุก ๆ ด้านมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการมีธรรมาภิบาล ในการกำกับดูแลผู้เสียภาษีที่ระดับ
 นัยสำคัญทางสถิติ ที่ .05

ผลการวิจัยสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนา
 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารของสำนักงาน
 พระพุทธศาสนาจังหวัด ซึ่งเป็นบุคคลที่จะนำองค์กร ปฏิบัติภารกิจไปในทิศทางที่ถูกต้อง
 สอดคล้องกับนโยบายและกลยุทธ์ต่าง ๆ มีความมุ่งมั่นต่อการดำเนินงานตามนโยบายของ
 ภาครัฐและหน่วยงานราชการต้นสังกัดซึ่งสอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบต่อหลักธรรมา
 ภิบาล สามารถสนองตอบต่อนโยบายทุกระดับให้เห็นเป็นรูปธรรมหลาย ๆ นโยบายที่เกี่ยวข้อง
 กับทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนายังเป็นหน่วยงานที่ประสานความ
 ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ในทางราชการแทนคณะสงฆ์หรือเป็นผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อน
 กิจกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาตามนโยบายของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ปฏิบัติงานให้เอื้ออำนวยต่อกิจการของคณะสงฆ์และให้เกิดประโยชน์สุขประชาชนทั่วไป โดยร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นทีมซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของหลักธรรมาภิบาล อีกทั้งต้องประสานงานทั้งในและหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยความเต็มใจ เข้าใจนโยบายของฝ่ายบริหารและสามารถตอบสนองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานที่เป็นการตอบสนองต่อคณะสงฆ์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ ศาสนพิธีและด้านศาสนธรรม สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไปมีโอกาสเรียนรู้สร้างความเข้าใจหลักธรรมทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ อย่างไรก็ตามการมอบหมายภารกิจให้เจ้าหน้าที่เป็นไปตามหลักความรู้ความสามารถ ปฏิบัติงานเฉพาะด้าน ไม่ได้ปฏิบัติหรือเรียนรู้ทุกภารกิจขององค์กร จึงมีที่สนับตามที่สุดอบแบบสอบถามได้เรียนรู้และปฏิบัติ จึงมีที่สนต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

เจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการในจังหวัด เป็นศาสนบุคคลที่มีบทบาทสำคัญนอกจากด้านการปกครองแล้วยังปฏิบัติงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในจริยวัตรของบรรพชิตที่เป็นแบบอย่างและคำแนะนำ อบรมสั่งสอนประชาชนทั่วไป ที่สำคัญยิ่ง บุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ ให้ตระหนักในด้านคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวพุทธซึ่งสอดคล้องกับหลักคุณธรรมของหลักธรรมาภิบาล ที่จะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดให้ครองตน เป็นที่ยอมรับในด้านคุณธรรมจากสังคมโดยทั่วไป เนื่องจากเจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการ ไม่ได้กำกับติดตามและร่วมปฏิบัติงานกับสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ทำให้รับทราบการปฏิบัติงานไม่ครอบคลุมทุกภารกิจ จึงมีที่สนต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

ดังนั้นสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม จึงอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลให้เกิดผลในด้านปฏิบัติ ซึ่งในด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อ ควรรักษามาตรฐานการปฏิบัติหรือปรับปรุงให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้น ส่วนด้านอื่น ๆ ควรวิเคราะห์และกำหนดแผนงานเพื่อพัฒนาให้เกิดการปฏิบัติเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็แนวทางในการนำองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ให้การบริการบรรดตามภารกิจขององค์กร

ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการ
 บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากกฎระเบียบของ
 สำนักงานพระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ทั้งกฎหมายในการปฏิบัติราชการและกฎหมายคณะ
 สงฆ์ บางประการไม่มีความสอดคล้องกันและ ขาดการเผยแพร่กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ
 ให้สาธารณชนได้รับทราบทำให้ทัศนคติต่อสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ
 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับ
 ปานกลางซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2550 : 148) ที่ได้ทำการศึกษา
 การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตาม
 ความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ด้านนิติธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง คือ เทศบาลบังคับใช้กฎระเบียบ
 ข้อบังคับ ด้วยความถูกต้องยุติธรรม ประชาชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ กฎ ระเบียบของ
 เทศบาลได้อย่างอิสระ

หลักคุณธรรม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการ
 บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสำนักงาน
 พระพุทธศาสนาเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาทำให้มีโอกาสได้รับ
 คำอบรมสั่งสอนจากพระสงฆ์และได้มีโอกาสในการศึกษาหลักธรรม ได้รับการปลูกฝังทางด้าน
 คุณธรรมอยู่เป็นประจำ ทำให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักคุณธรรม มีความมุ่งมั่น
 เสียสละ มีความจริงใจและให้ความช่วยเหลือค้ำจุนเพื่อร่วมงาน มีความสุภาพอ่อนโยนต่อ
 ผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของทัศนีย์ โดมมี (2550 : 70) ที่ได้ทำการศึกษาทัศนคติ
 ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ
 องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุดรดิษฐ์ พบว่า การบริหารงานโดยใช้หลักคุณธรรมของ
 องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุดรดิษฐ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ
 นัยนา เจริญผล (2552 : 111) ที่ได้ศึกษาเรื่องการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร
 สถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาจังหวัด
 ขอนแก่น พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความเห็นต่อการ
 บริหารงานด้านหลักคุณธรรมอยู่ในระดับมาก

หลักความโปร่งใส ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการ
บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความโปร่งใส โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการ
ดำเนินงานต่าง ๆ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นไปโดยเปิดเผย ผู้รับบริการคือคณะสงฆ์
และประชาชนทั่วไปสามารถตรวจสอบได้ตามขอบเขตของกฎหมาย นอกจากนี้แล้วบุคลากร
ในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดมีความไว้วางใจและพร้อมช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการ
เปิดเผยผลการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานแต่ทั้งนี้
สำนักงานพระพุทธศาสนาก็ยังมีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นหลายประการ เช่น การใช้
จ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรและมีการเปิดเผยต่อสาธารณชนปรับปรุง
ข้อมูลข่าวสารสนเทศให้มีความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน จัดระบบให้บุคลากรและผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องให้รู้ เข้าใจนโยบาย เป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานให้ตรงกับความคิดหวัง
โดยการแจ้งให้ทราบถึงแผนงาน โครงการ ระเบียบหลักเกณฑ์ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์
ต่าง ๆ ที่พึงได้รับ และที่สำคัญควรจัดให้มีกลไกตรวจสอบผลการดำเนินงานของหน่วยงาน
อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2550 : 148) ที่ได้
ทำการศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัด
หนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักความ
โปร่งใส อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางจำนวน
6 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ประชาชนรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ของเทศบาล ได้อย่างอิสระ
และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือประชาชนมีโอกาสดูตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล
อย่างอิสระ

หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการ
บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจาก
บุคลากรในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ
โดยไม่ทอดทิ้งหรือละทิ้งงานและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
ถูกต้องครบถ้วนและทันกำหนดเวลา นอกจากนี้แล้วผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน
พระพุทธศาสนายังมีความรับผิดชอบต่อกรกระทำหรือผลจากการปฏิบัติงาน โดยมีการติดตาม
ผลของการปฏิบัติงานในกิจกรรมหรือโครงการที่หน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบในจังหวัด และ
หน่วยงานมีโครงสร้างการบริหารงานองค์กรอย่างชัดเจน มีการระบุภารกิจและวัตถุประสงค์

ของหน่วยงานอย่างชัดเจน นอกจากนั้นแล้วบุคลากรยังตระหนักและเข้าใจปัญหาและ
 กระตือรือร้นในการช่วยกันแก้ปัญหาขององค์กร ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ตาม
 รายงานผลการตรวจสอบและผลการประเมินจากฝ่ายตรวจสอบอย่างจริงจัง บุคลากรได้รับการ
 พัฒนาให้ความรู้ อบรม สัมมนาเพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นข้าราชการที่ดี ซึ่งสอดคล้อง
 กับผลการวิจัยของ ทศนีย์ โดมี้ (2550 : 73) ที่ได้ทำการศึกษาทัศนะของสมาชิกองค์การบริหาร
 ส่วนตำบลที่มีต่อการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัด
 อุดรดิตถ์ พบว่า การบริหารงานโดยใช้หลักความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล
 จังหวัดอุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา ณ น่าน
 และคณะ (2546 : 194) ที่ได้ศึกษาเรื่องสภาพการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารการศึกษา
 ตามทัศนะของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่านเขต 2 พบว่า สภาพการใช้หลัก
 ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านหลักความ
 รับผิดชอบก็อยู่ระดับมากเช่นเดียวกัน

หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนะต่อสภาพการ
 บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสำนักงาน
 พระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นองค์กรที่ให้บริการแก่สาธารณะชนโดยทั่วไปและคณะสงฆ์ดังนั้น
 การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานจึงได้รับความร่วมมือจากสังคมโดยทั่วไป และการ
 บริหารงานของหน่วยงานมีโครงสร้างที่ชัดเจนและมีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการ
 ปฏิบัติงานภายในองค์กร โดยการสร้างความเข้าใจและกำหนดบทบาทชัดเจนในการทำงาน
 ร่วมกันทั้งบุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานอย่าง
 สม่าเสมอ แต่บุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยังมีส่วนร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานและวาง
 แผนการทำงานขององค์กรค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์
 (2550 : 148) ที่ได้ทำการศึกษาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมือง
 หนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัย พบว่า
 ด้านหลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย
 จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง
 ทั้งโดยรวมและรายข้อ

หลักความคุ้มค่า ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด มีทัศนคติต่อสภาพการ
 บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านหลักความคุ้มค่าอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากถึงแม้สำนักงาน
 พระพุทธศาสนาจังหวัดมีมาตรการในการควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิด
 ประโยชน์ต่อหน่วยงาน และการบริหารงบประมาณเป็นไปตามแผนและเน้นผลสัมฤทธิ์ของ
 งานโดยมีการกำหนดแผนกลยุทธ์ สำหรับการพัฒนางานตามภารกิจที่ชัดเจน มีระบบข้อมูล
 สารสนเทศถูกต้องครบถ้วนสำหรับการบริหาร กำหนดมาตรฐานด้านคุณภาพของผลงานและ
 การประเมินผลความคุ้มค่า รวมถึงมีอุปกรณ์ เครื่องมือและใช้เทคโนโลยีที่เพียงพอต่อความ
 ต้องการในการปฏิบัติงาน แต่ก็ยังขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานอย่างรัดกุม
 ทำให้บางครั้งวัสดุอุปกรณ์ของทางหน่วยงานก็เกิดการชำรุดเสียหายก่อนกำหนด ทำให้ใช้งาน
 ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ทดแทน ซึ่ง
 สอดคล้องกับ พระมหาธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2550 : 149) ที่ได้ทำการศึกษาคำดำเนินงาน
 ตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของ
 คณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักความคุ้มค่า ในการดำเนินงานตามหลัก
 ธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของ
 คณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลางทั้งโดยรวมและรายข้อ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัด
 ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคโดยรวม
 และรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และเจ้าคณะจังหวัดมีความคิดเห็นต่อการบริหารงาน
 ตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2550 : 149) ที่ได้
 ทำการศึกษาคำดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองหนองคาย จังหวัด
 หนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็น
 ของคณะกรรมการชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมือง
 หนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยรวม และจำแนกตาม อาชีพ การศึกษา และอายุ มีความ
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นัยนา
 เจริญผล (2552 : 114) ที่ทำการศึกษาคำใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของ
 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น

พบว่า สถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการใช้กลักรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05

การที่ผลการวิจัย ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัดแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะจังหวัดมีสถานภาพที่แตกต่างกันทำให้มุมมองที่แตกต่างกันออกไป

ผู้บริหารเป็นผู้ที่รับผิดชอบและหน่วยงาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และวางแผนการดำเนินโครงการ รวมทั้งเป็นแบบอย่างด้านการดำเนินกิจกรรมให้แก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน รวมถึงสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมของกิจกรรม การเพิ่มผลิตผลทั้งในปัจจุบันและวางรากฐานถึงอนาคตด้วย โดยมีแผนการขยายผลทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เป็นผู้ที่มีสื่อสารทางตรงและสร้างความผูกพันกับบุคลากรทุกคนทั่วทั้งองค์กร โดยกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาและเป็นไปในลักษณะสองทาง รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินงานและให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ เป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมการเพิ่มผลิตภาพ และสนับสนุนทีมงาน สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ งบประมาณ และเวลาในการดำเนินงาน การพิจารณาให้รางวัลและการยกย่องชมเชยบุคลากรด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างให้เกิดผลการดำเนินการที่ดี เตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อเป้าหมาย โดยทุกฝ่ายทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารมีขอบเขตของงานและหน้าที่ความรับผิดชอบที่ครอบคลุมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรทำให้แนวความคิด มุมมองหรือทัศนคติมีความแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานเพราะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรมีหน้าที่ และความรับผิดชอบที่จะต้องรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาปฏิบัติให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขอบเขตของความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานหรือเจ้าหน้าที่จึงมีอย่างจำกัดเท่าที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารเท่านั้น ดังนั้นด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบ ของเขตงาน รวมทั้งความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในขณะที่เจ้าคณะจังหวัดเป็นบุคคลภายนอกองค์กร มีฐานะเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการปฏิบัติงานรวมทั้งคอยตรวจสอบดูแลให้คำแนะนำแก่หน่วยงาน เป็นผู้ที่ได้รับข้อมูลใน

การบริหารงานในองค์กรไม่ครอบคลุมทุกด้านทำให้ทัศนคติหรือความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในองค์กร

ดังนั้น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และเจ้าคณะจังหวัดที่มีสถานภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบที่แตกต่างกันจึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมสนับสนุนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มากขึ้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในด้านหลักคุณธรรมและหลักความรับผิดชอบต่ออยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ควรตระหนัก วิเคราะห์และกำหนดแผนพัฒนาให้เป็นองค์กรคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาลที่สมบูรณ์

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความแตกต่างกัน ดังนั้นสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ควรใช้หลักการมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในบริหารองค์กรเพื่อเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกหรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้เสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานและพัฒนาองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการดำเนินงานสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยการสภาพการ

บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะสามารถพัฒนาการบริหารงานและดำเนินงานร่วมกัน
เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในการ
บริหารงานสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนางานอย่างมี
ประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY